

Územní plánování a udržitelný rozvoj území

Karel Maier

maier@fa.cvut.cz

20. CELOSTÁTNÍ KONFERENCE O ÚZEMNÍM PLÁNOVÁNÍ A STAVEBNÍM ŘÁDU

Ostrava, 5/11/2015

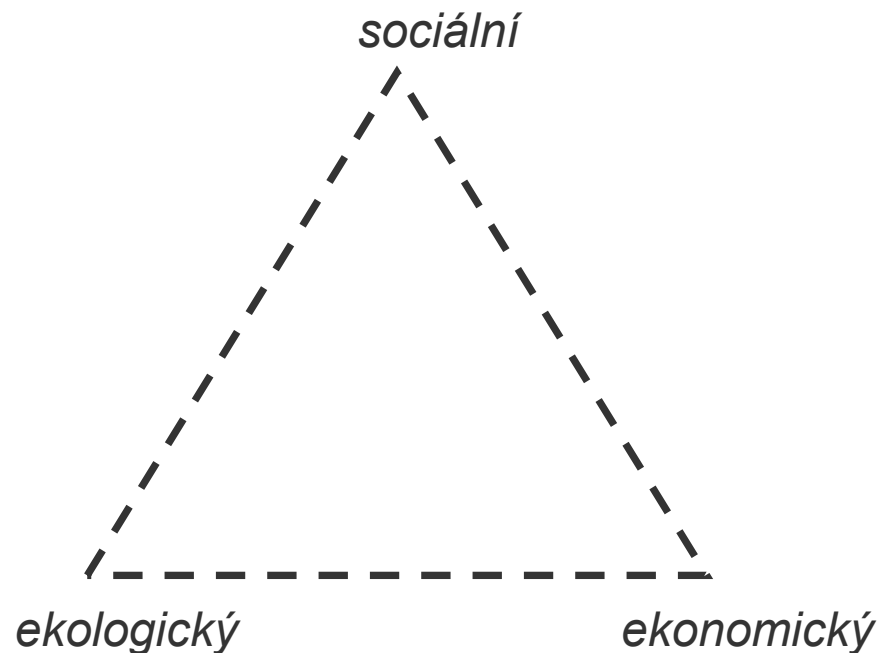
Územní plánování a udržitelný rozvoj území

- **Co je udržitelný rozvoj území?**
- **Jak poznat, zda je rozvoj území udržitelný?**
- **Změny vnějšího prostředí pro územní plánování**
- **Udržitelné územní plánování?**

Udržitelný rozvoj

rozměry / pilíře udržitelnosti:

uspokojuje potřeby současné generace, aniž by ohrožoval podmínky života budoucích generací

Udržitelný rozvoj území

vyvážený vztah podmínek

- pro příznivé životní prostředí
- pro hospodářský rozvoj
- pro soudržnost společenství obyvatel území

Územní podmínky pro příznivé životní prostředí

princip	cíl plánování	nástroj
ekologická stabilita	funkční kostra ekologické stability	ÚSES
biologická diversita	zachování / posílení biologické diversity	ÚSES
krajinný charakter / ráz	zachování / posílení / vytváření charakteristických krajín	ZÚR – vymezení krajín a cílové charakteristiky krajiny územní plán – plochy s rozdílným způsobem využití
ochrana přírodních zdrojů	zachovat dostupnost přírodních zdrojů	ochrana lesa, ZPF, vodních zdrojů, léčebných zdrojů, nerostného bohatství → limity využití území
dobrá zdravotní stav a pohoda života obyvatel, hygiena životního prostředí –kvalita vody, kvalita ovzduší, odhlučnění, odstranění vibrací, tepelného znečištění, odpadové hospodářství, odstranění ekologických zátěží	snižování dopadů umístění investic / aktivit v území, odstraňování starých zátěží životního prostředí	regulace umístování zdrojů znečištění v území – hodnocení vlivu na životní prostředí; vymezení ploch asanací a některých typů veřejně prospěšných staveb (například čistíren odpadních vod); výsadba izolační zeleně, stavební opatření; ochranná pásma zdrojů znečištění a hluku

Územní podmínky pro hospodářský rozvoj

úroveň	princip	cíl plánování	nástroj
nadmístní / regionální	vyváženost mezi pracovištní a obytnou kapacitou území	prostorová vyváženost pracovního trhu; prostorová dostupnost pracovních příležitostí	vymezení pracovních regionů a funkčních urbanizovaných území ZÚR jako součást požadavků na účelné a hospodárné uspořádání území kraje vymezí plochy nadmístního významu a stanoví význam sídel
	diverzita ekonomických aktivit	nepřipustit jednostranný rozvoj na úkor dosud fungujícího využití (například masivní extenzivní stavební rozvoj na úkor krajiny)	ochrana zemědělského a lesního půdního fondu
místní - obec nebo městská část	přiměřená intenzita využití obytného území (obytná hustota)	umožnit efektivitu provozu infrastruktur	územní plán – koncepce veřejných infrastruktur a veřejné prospěšné stavby pro infrastruktury
	optimalizace využití infrastruktur v území	respektovat kapacitní prahy využití infrastruktur; navrhovat infrastruktury odpovídající obsluhované populaci a intenzitě využití území	
	participace stavebníka / developera na vyvolaných nákladech územního rozvoje	přenést adekvátní část výdajů na infrastruktury na stavebníka / developera	plánovací smlouva

Územní podmínky pro sociální soudržnost

úroveň	princip	cíl plánování	nástroj
nadmístní / regionální	nabídka a dosažitelnost různých druhů pracovních příležitostí, služeb vyššího občanského vybavení a příležitostí pro volnočasové aktivity		ZÚR – plochy nadmístního významu
	ve venkovském území zajištění dosažitelnosti občanského vybavení a pracovišť i z menších sídel		ZÚR jako součást požadavků na účelné a hospodárné uspořádání území kraje stanoví význam sídel
místní - obec nebo městská část	setkávání a komunikace lidí; každodenní rekreace obyvatel	atraktivní, snadno dostupná a bezpečná veřejná prostranství	územní plán a regulační plán – veřejná prostranství jako veřejně prospěšná opatření
	sociální rovnost v území; prevence sociální segregace	bydlení pro všechny vrstvy obyvatel; jednotlivé typy bydlení by neměly vytvářet rozsáhlé sociálně homogenní celky, všechny různé formy bydlení musí poskytovat základní standard důstojného bydlení; všechny typy obytného území vybavovány veřejnými infrastrukturami rovného standardu	územní plán – rozvojové plochy pro bytové domy a rodinné domy; regulační plán – pozemky o různé velikosti v rámci obytných ploch stanovených pro rodinné domy
	rovná a komfortní dostupnost infrastruktur	pohodlná pěší dostupnost základních zařízení občanského vybavení a veřejné dopravy, zpřístupňující vyšší zařízení občanského vybavení a pracoviště	územní plán – plochy pro základní zařízení občanského vybavení v okruhu pěší dostupnosti z obytných ploch
		prostupnost obytného území pro pěší	územní plán – prostupnost všech obytných území sítí veřejných komunikací – pěších cest nebo ulic
	spontánní sociální kontrola území	drobná a pokud možno neostrá zrnitost jednotlivých funkčních ploch; v jednotlivých plochách zastoupena co nejrozumnější další funkční využití vedle hlavní funkce	územní plán – přiměřeně drobné plochy s rozdílným využitím a vymezí široké spektrum přípustných a podmíněných využití

Udržitelnost rozvoje X reálné zájmy a cíle aktérů územního rozvoje

k realizaci změn v území je potřebný dlouhý čas, ale

- developeři / investoři sledují z hlediska územního plánování krátké časové horizonty
- politická rozhodnutí podléhají čtyřletým volebním obdobím
- jeden subjekt / aktér není schopen sám realizovat velké projekty

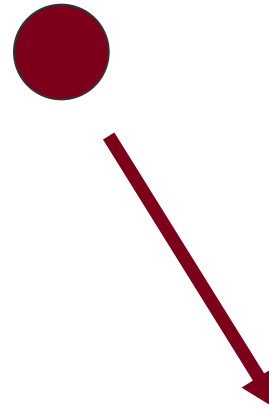
možné řešení (*mimo územní plánování*)

- vyvážení pravomocí a zodpovědnosti jednotlivých aktérů, jak veřejných tak i soukromých
- strategická a koncepční rozhodnutí a politiky musí být konsensuální (koncepce v ÚPD)
- governance = sdílené vládnutí mezi jednotlivými úrovněmi veřejné správy a soukromými subjekty
participace na rozhodování i na zodpovědnosti za jeho důsledky

Jak poznat, zda jsou změny / rozvoj v území udržitelné?

Rozvoj = změna

- východisko
- směr
- intenzita / rychlost

Posouzení udržitelného rozvoje = posouzení udržitelnosti

- výchozího stavu území
- změny v území – její intenzity, rychlosti

Způsoby posouzení udržitelnosti územního rozvoje

normativy

- ekologický pilíř
 - *například*
 - normy znečišťování
 - zvláště chráněná území
- sociální a ekonomický pilíř
 - ???

indikátory

- „headline“ indicators / „titulkové“ ukazatele
 - umožňují porovnávání některých vybraných jevů
 - sledují se trendy / změny v čase

empirické soudy

- porovnání + zkušenost → úsudek
- *například analýza SWOT – Rozbor udržitelného rozvoje území v územně analytických podkladech*

? lze „spočítat“, co je udržitelné?

? platí, že to, co vyhovuje v jednom území, bude vyhovovat všude?

? je to, co vyhovuje normám, udržitelné?

? jsou indikátory postačující pro posouzení udržitelnosti?

? kdo dokáže zodpovědně a kvalifikovaně posoudit, zda je rozvoj udržitelný?

? jaká je časová jednotka udržitelnosti?

? (je město staré 1000 let „prověřeno na udržitelnost“?)

→ kvalifikované posouzení „metodou zdravého rozumu“

- specifické v místě,

- specifické v čase

Změny prostředí, ve kterém působí územní plánování

východiska a agendy

„neomezené“ přírodní zdroje → energetické a surovinové krize

jasně vymezené role státu, obcí, podnikatelů → „governance“ – sdílené „vládnutí“

činnosti pevně zakotvené v prostoru (továrny, centra měst) → přesuny výrob za levnou pracovní silou, internet, práce na dálku; nákupní, kancelářské, zábavní centra na okraji měst

společenské podmínky

- inflace informací → „informační džungle“
 - dobře informovaná aktivní menšina X pasivní většina podléhající populismu a marketingovým kampaním
- rostoucí význam individuality a jedinečnosti
 - zpochybňování platnosti univerzálních řešení a standardních přístupů
- pochybnosti o kompetentnosti odborníků
- krize důvěryhodnosti tradičních politických a správních institucí
 - vlády ve vleku velkých ekonomických subjektů
 - řešení problémů mimo formální instituce

→ změny témat / agend plánování v území

„tradiční“	nové
kvantitativní růst	kvalitativní přeměna
zvládání růstu	zvládání stagnace či poklesu („smršťující se“ města)
plánování jako technický úkol	plánování jako reflexe mocenských aspektů územního rozvoje
administrativní řízení procesů	hledání kompromisů s aktéry a koordinace procesů
plánování „nového = lepšího“	předcházení kolapsům / management rizik

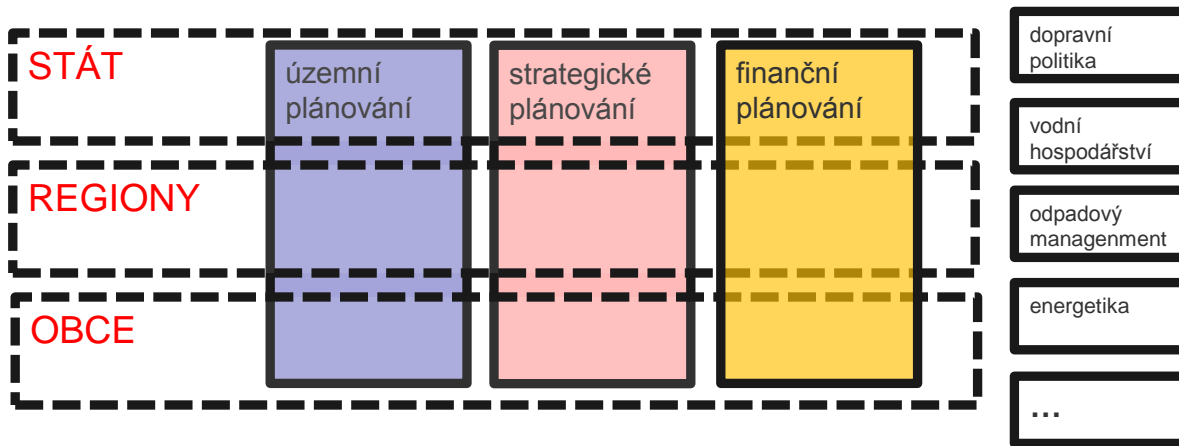
integrované a propojené

- navenek – finanční plánování, strategické sociálně ekonomické plánování
- uvnitř systému územního plánování – ÚAP / ÚPD / rozhodování v území
- vertikálně – EU / stát / region / obec
- horizontálně – mezi odvětvími, metropole-region, veřejný a soukromý sektor
- věcně
- časově

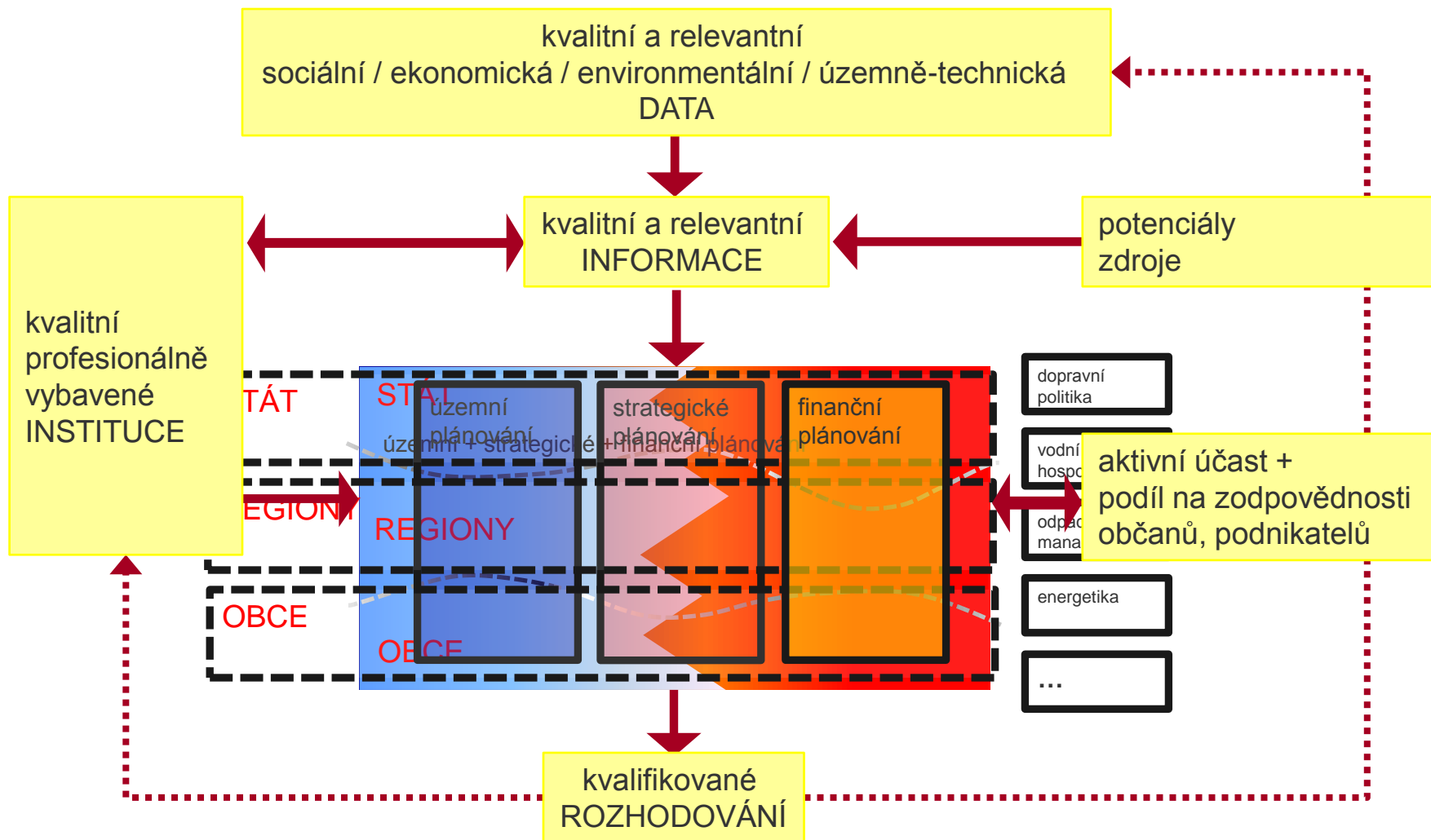
vnitřně strukturované

- strategická část – dlouhodobě stabilní rozvojová koncepce
- taktická část – regulativy ÚPD
- operativní rozhodování v území – územní řízení

Integrace a propojení plánování v území

Integrace a propojení plánování v území

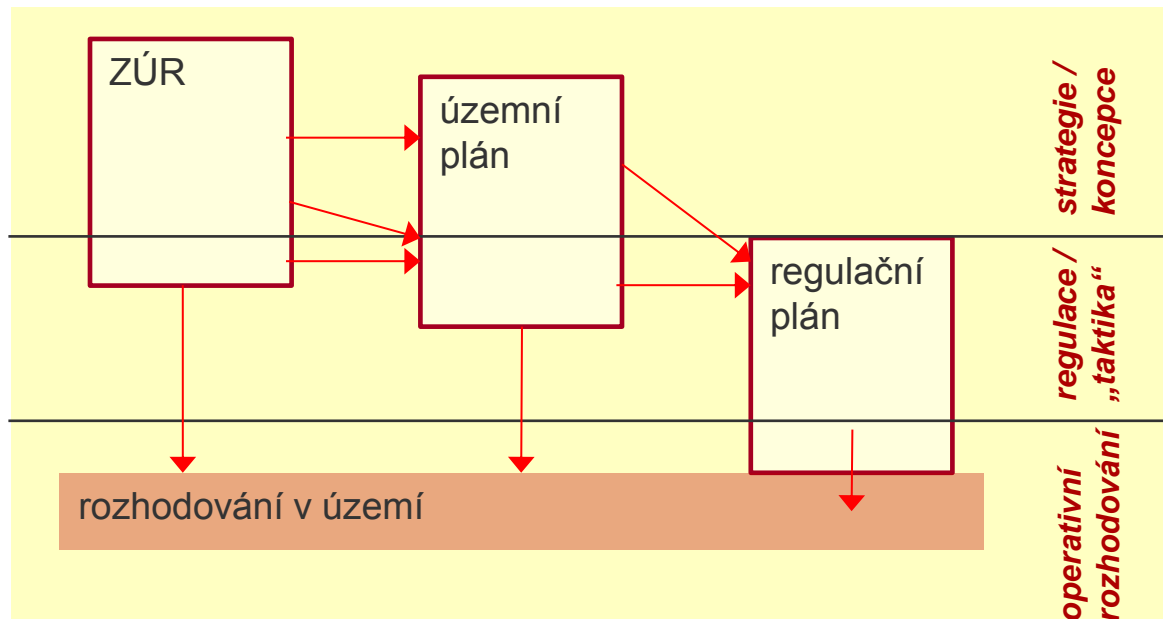
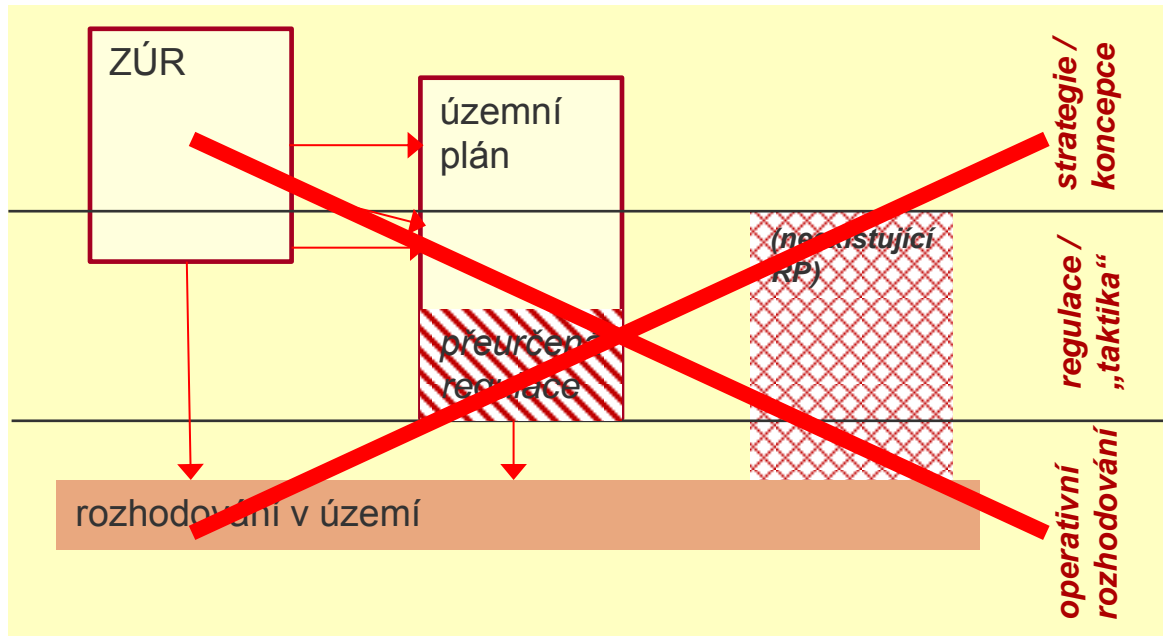
integrované a propojené

- navenek – finanční plánování, strategické sociálně ekonomické plánování
- uvnitř systému územního plánování – ÚAP / ÚPD / rozhodování v území
- vertikálně – EU / stát / region / obec
- horizontálně – mezi odvětvími, metropole-region, veřejný a soukromý sektor
- věcně
- časově

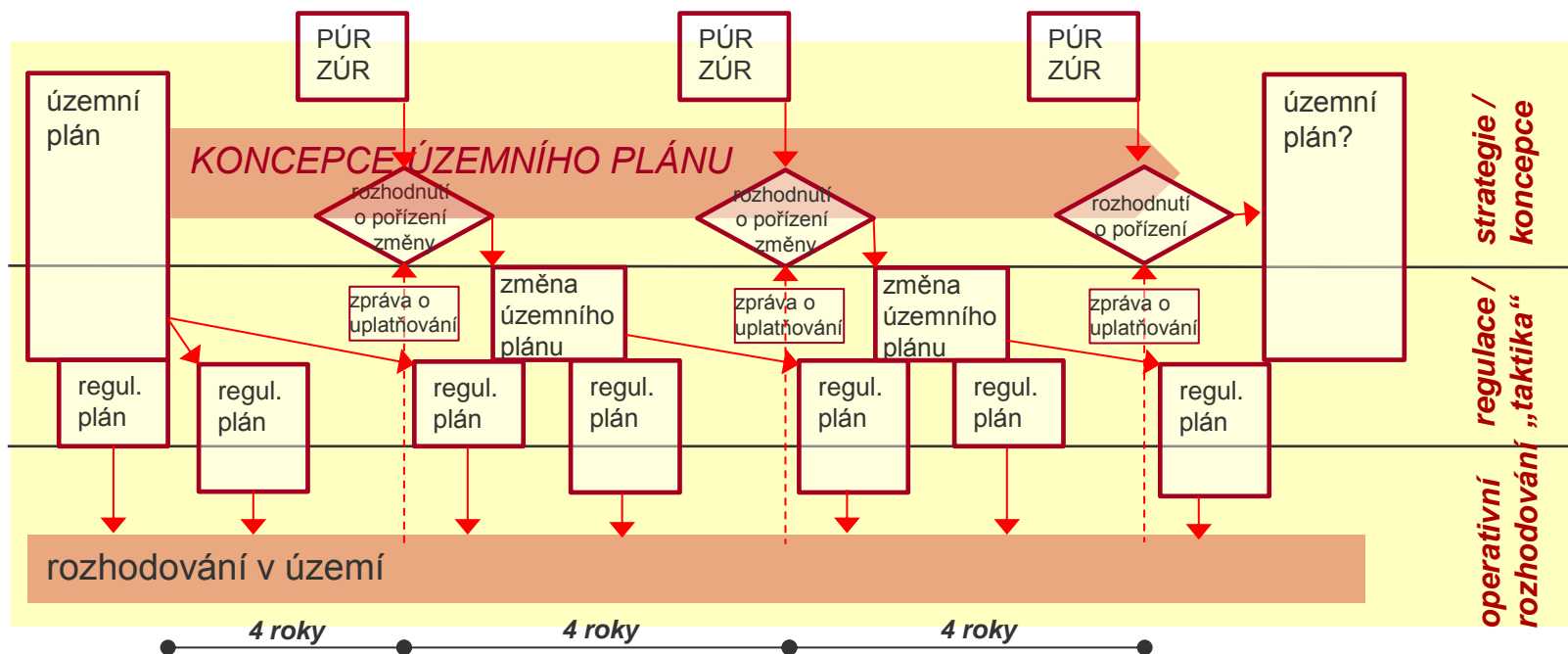
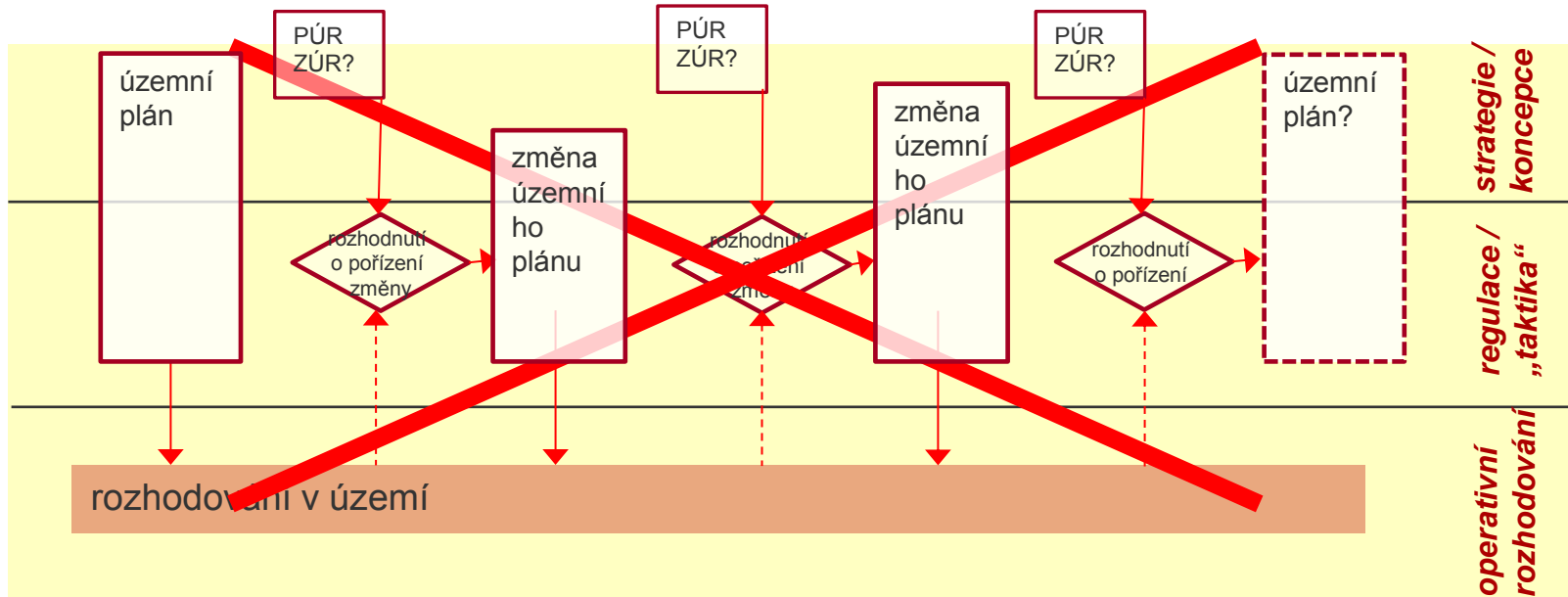
vnitřně strukturované

- strategická část – dlouhodobě stabilní rozvojová koncepce
- taktická část – regulativy ÚPD
- operativní rozhodování v území – územní řízení

Strukturace nástrojů územního plánování

Časový cyklus pořizování ÚPD obcí

Udržitelné územní plánování?

není udržitelné

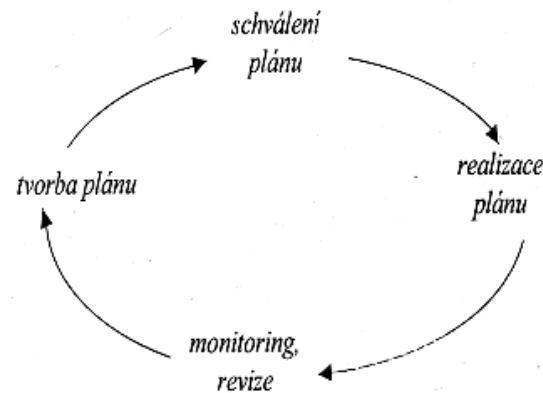
- bezkoncepční využívání nástrojů územního plánování podle momentálního zájmu investorů („market-driven planning“)
- územní plánování bez vazeb na finanční a socio-ekonomické („strategické“) plánování
- plánování bez participace účastníků územního rozvoje („stakeholderů“, „shareholderů“)
- místní úroveň územního plánování redukovaná na pořizování územních plánů a jejich *ad-hoc* změn

není pravda, že musí být neudržitelné

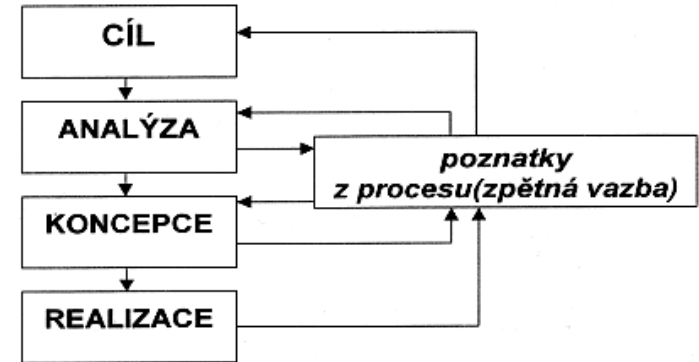
- vybavovat všechna obytná území plnou škálou občanských infrastruktur (*X území s malou obytnou hustotou*)
- dluhové financování rozvojových projektů (*X zadlužování se „projídáním“ – bez vytváření nových zdrojů a hodnot*)
- radikální změny krajiny a urbanizovaného prostředí (*X zásahy do krajiny nerespektující přírodní podmínky a stavební zásahy bez ohledu na místní komunity*)

K čemu není plán / plánování?

plán

proces plánování

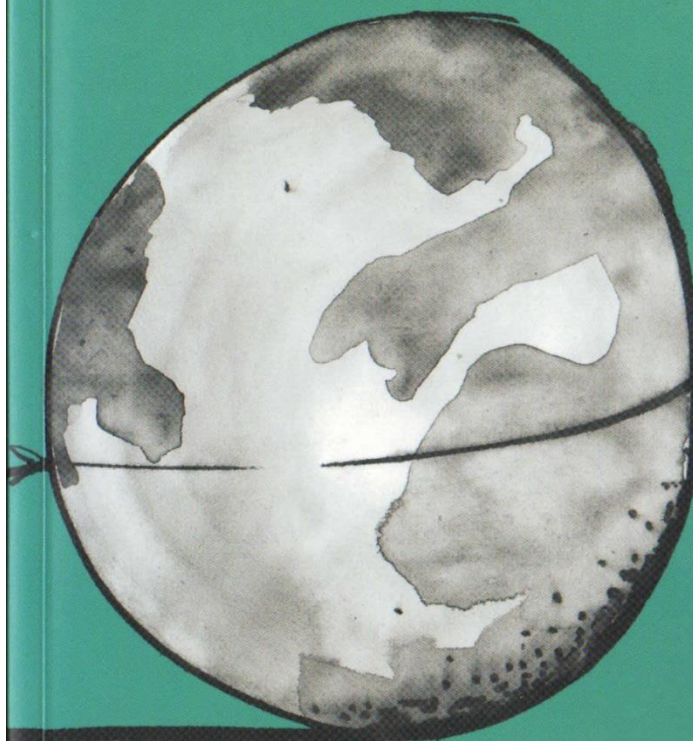

- **ne**nahradí kvalifikované rozhodování úředníků
- **ne**nahradí účast veřejnosti a stakeholderů / zájemníků v plánovacím procesu
- **ne**zajistí potřebné investice pro realizaci plánů
- **ne**zajistí kvalitní architekturu ani stavební řešení

děkuji za pozornost

maier@fa.cvut.cz

UDRŽITELNÝ ROZVOJ ÚZEMÍ

Karel Maier a kolektiv